

Перспективи розвитку біоенергетики в Україні

Гелетуха Г.Г., к.т.н., Желєзна Т.А., к.т.н.

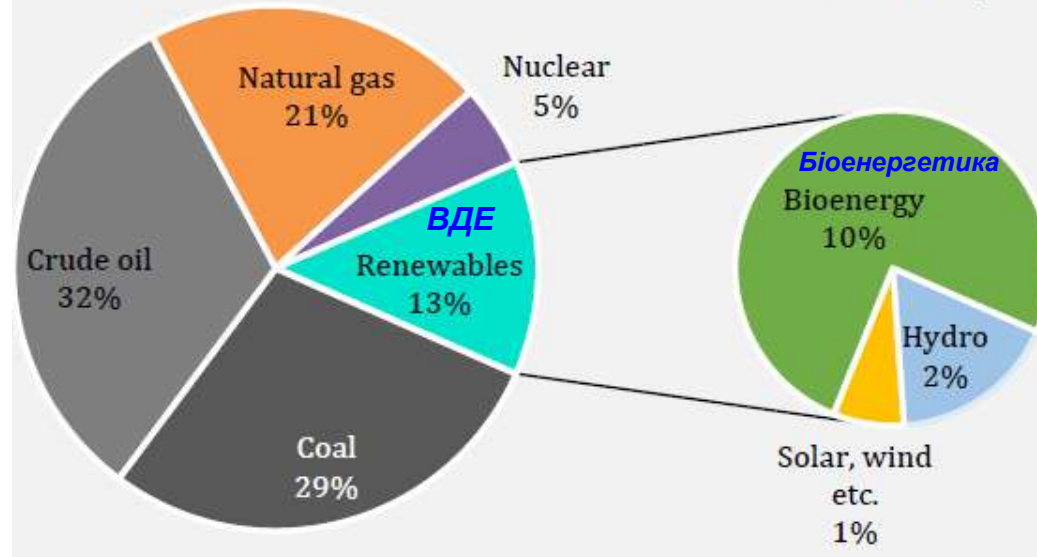
Член експертної ради Біоенергетичної асоціації України
Зав. Відділом НТЦ «Біомаса»
С.н.с. відділу біоенергетики ІТТФ НАН України

Ми робимо енергію зеленою!

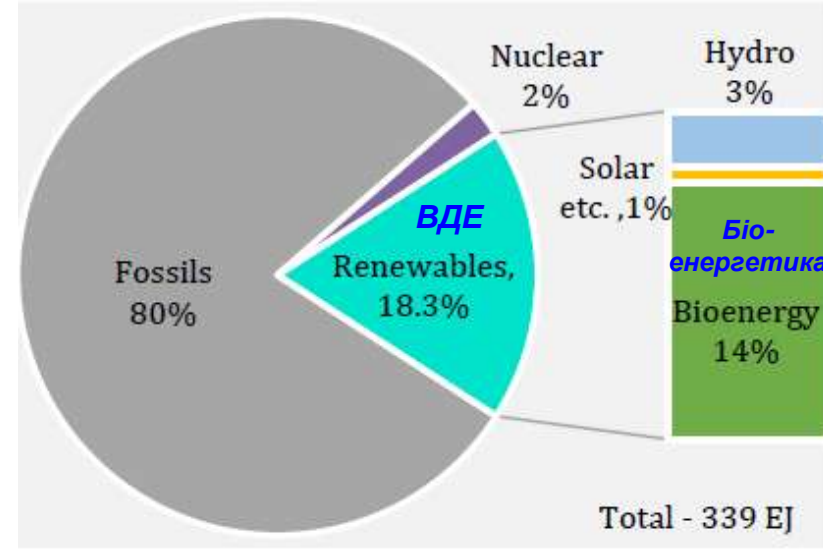
Відновлювані джерела енергії (ВДЕ) у світовій енергетиці, 2011

постачання первинної енергії

Total - 552 EJ

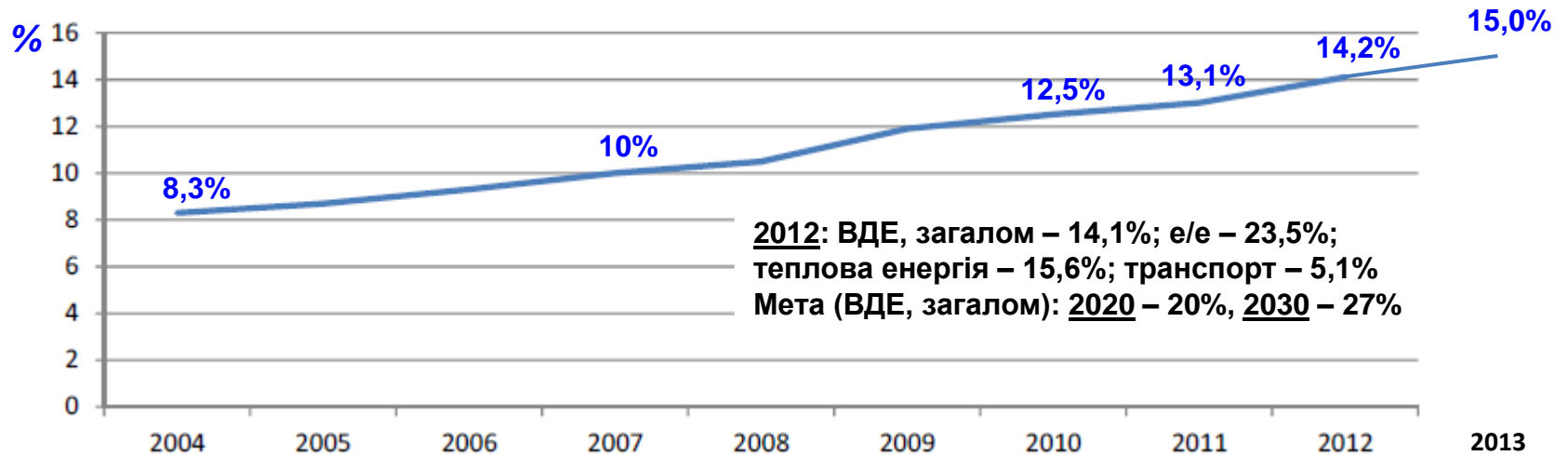
валове кінцеве енергоспоживання

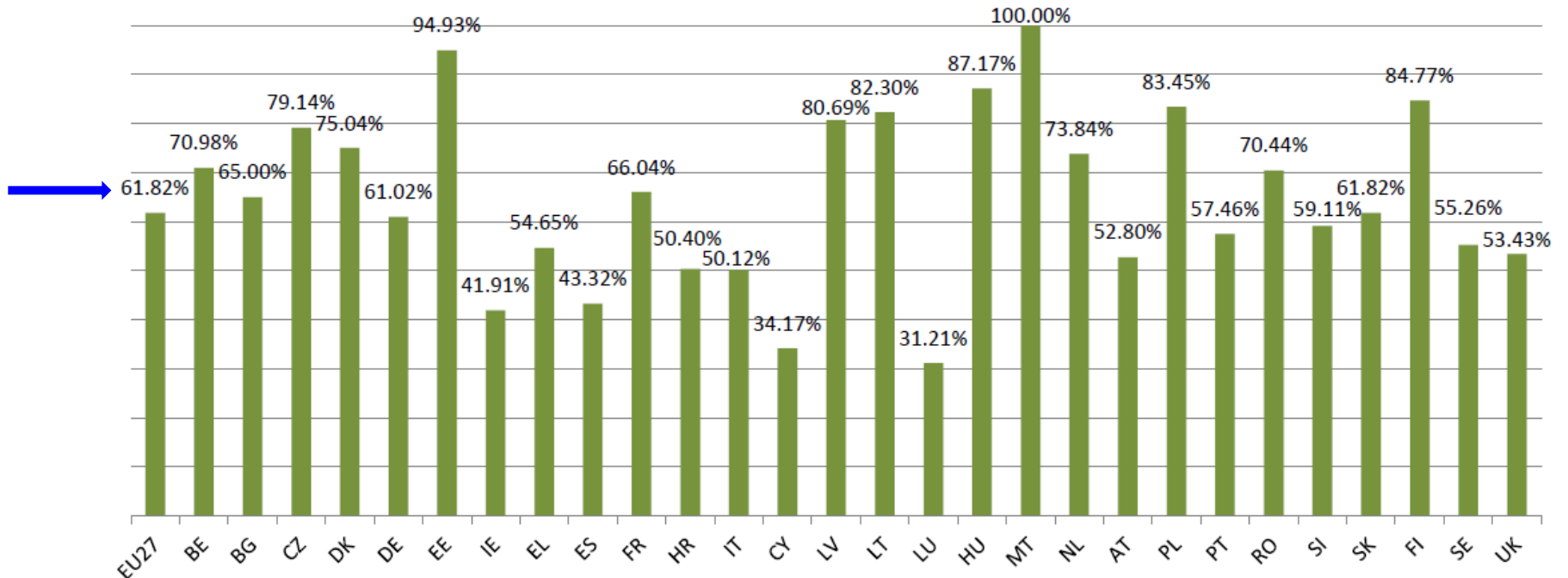
Частка у постачанні первинної енергії

Рік	Викопні палива	Атомна	ВДЕ (всі)	Біомаса
2000	80,4%	6,6%	12,9%	10,1% (43200 ПДж)
2005	81,5%	6,2%	12,5%	9,7% (47200 ПДж)
2009	81,2%	5,7%	13,2%	10,1% (52000 ПДж)
2010	81,4%	5,5%	13,1%	10,0% (54200 ПДж)
2011	81,9%	5,1%	13,2%	9,9% (54900 ПДж)

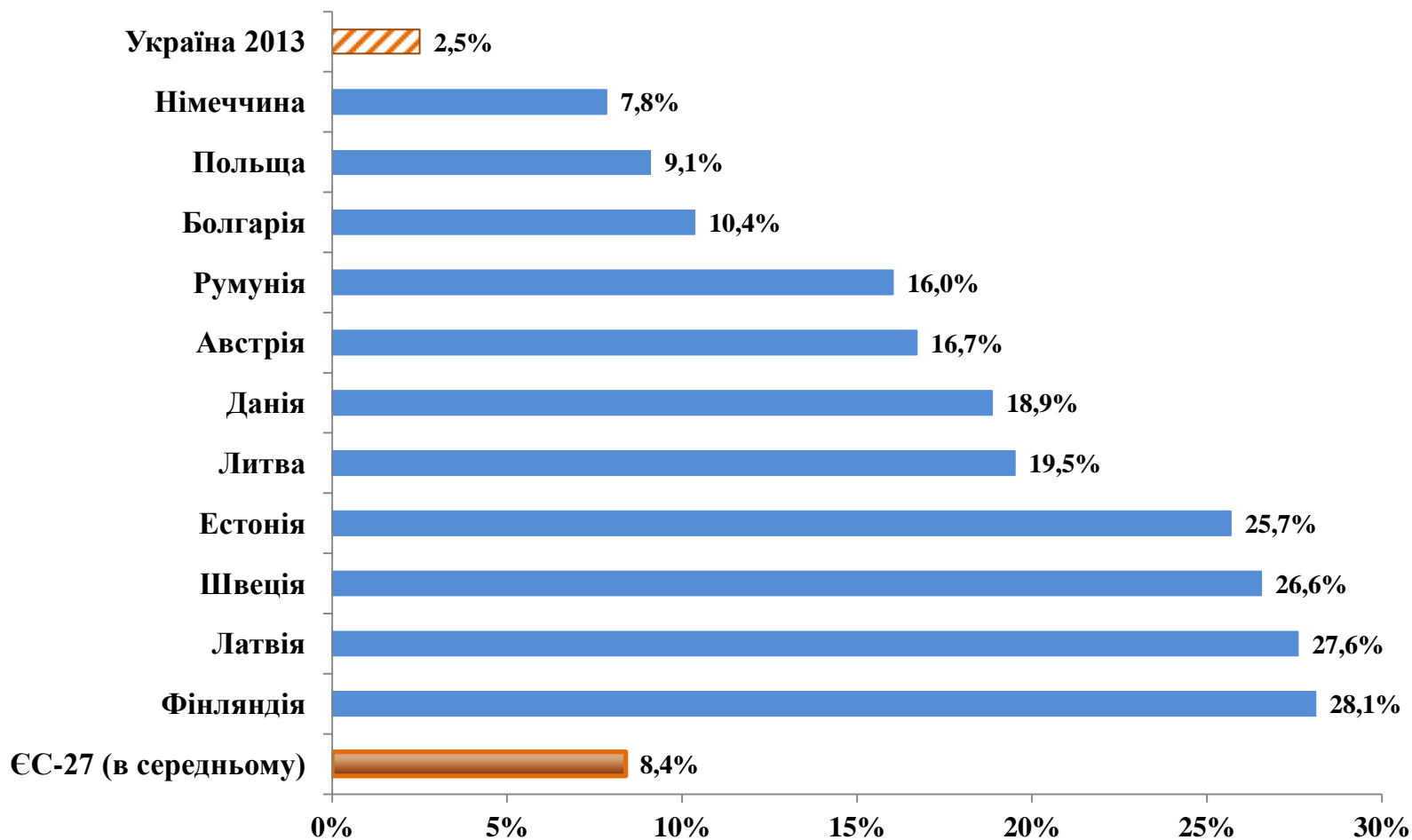
Частка ВДЕ у валовому кінцевому енергоспоживанні ЄС

Частка біомаси у ВДЕ (кінцеве енергоспоживанні ЄС, 2011)

Частка біомаси в кінцевому енергоспоживанні деяких країн ЄС (2011) і в Україні

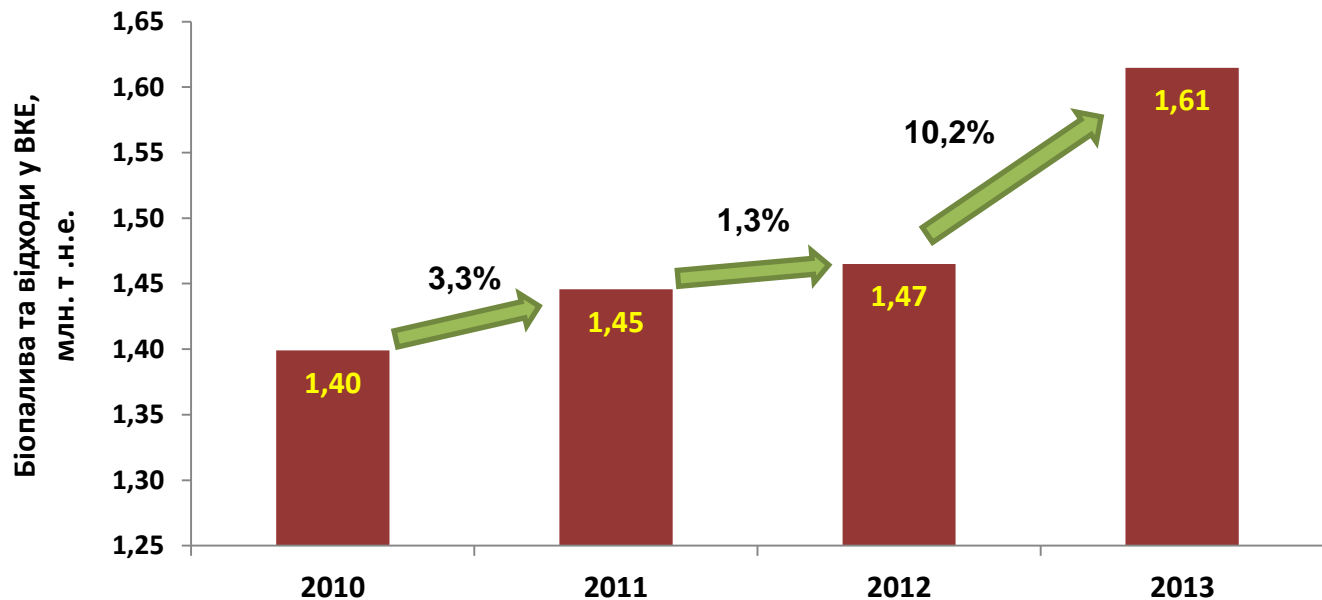

Джерело: AEBIOM European Bioenergy Outlook 2013; Енергобаланс України за 2013 р.

Динаміка внеску ВДЕ та БМ до енергобалансу України

ПОКАЗНИКИ	2010	2011	2012	2013
Частка ВДЕ в загальному постачанні первинної енергії (ЗППЕ), %	1,99	1,98	2,01	2,73
Частка ВДЕ у валовому кінцевому енергоспоживанні (ВКЕ), %*	2,82	2,66	2,80	3,45
Біопалива/відходи у ЗППЕ, млн. т н.е.	1,48	1,56	1,52	1,88
%	1,12	1,23	1,23	1,62
Біопалива/відходи у ВКЕ, млн. т н.е.*	1,40	1,45	1,47	1,61
%*	1,76	1,79	1,89	2,18
Частка БМ від всіх ВДЕ у ВКЕ*	62%	67%	68%	63%

* Розрахунок БАУ за даними офіційних енергобалансів України

Джерело: Енергобаланси України, підготовлені Державною службою статистики України

НАЦІОНАЛЬНА ІНДИКАТИВНА ЦІЛЬ з ВДЕ у валовому кінцевому енергоспоживанні України до 2020 р.

Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 р.
(затверджений 01.10.2014)

Показники	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ВДЕ – опалення, %	3,4	5,7	6,7	7,7	8,9	10,0	11,2	12,4
<i>в т.ч. <u>біомаса</u>, тис. т н.е.</i>	1433	2280	2700	3100	3580	4050	4525	5000/ 85%*
ВДЕ – виробництво е/е, %	7,1	7,6	8,3	8,8	9,7	10,4	10,9	11,0
<i><u>біомаса</u>, МВт_е, в т.ч.:</i>	0	40	250	380	520	650	780	950
<i>тверда</i>		28	175	260	360	455	540	660/ 12%*
<i>біогаз</i>		12	75	120	160	195	240	290/ 5%*
ВДЕ – транспорт, %	1,5	4,1	5,0	6,5	7,5	8,2	9,0	10,0
<i>в т.ч. <u>біопалива</u> тис. т н.е.</i>	0	110	150	220	265	300	340	390/ 77%*
Загальна частка ВДЕ в ВКЕ, %	3,8	5,9	6,7	7,4	8,3	9,1	10,1	11,0

* Частка від усіх ВДЕ

5000 тис. т н.е. = 6,25 млрд. м³ газу/рік

660 МВт_е, 90% в режимі ТЕЦ, 1780 МВт_т, заміщення біля 0,95 млрд. м³ газу/рік

6,25 + 0,95 – 1,93 = 5,27 млрд. м³ газу/рік (завдання по заміщенню до 2020 р).

Енергетичний потенціал біомаси в Україні (2013)

Вид біомаси	Теоретичний потенціал, млн. т	Частка, доступна для отримання енергії, %	Економічний потенціал, млн. т у.п.	
Солома зернових культур	30,6	30	4,54	} 11,5 Мт у.п. (42%)
Солома ріпаку	4,2	40	0,84	
Відходи виробництва кукурудзи на зерно (стебла, стрижні)	40,2	40	4,39	
Відходи виробництва соняшника (стебла, корзинки)	20,9	40	1,72	
Вторинні відходи с/г (лушпиння, жом)	6,8	70	0,91	
Деревна біомаса (дрова, порубкові залишки, відходи деревообробки)	4,1	96	1,87	
Біодизель (з ріпаку)	-	-	0,47	
Біоетанол (з кукурудзи й цукрового буряка)	-	-	0,99	
Біогаз з відходів та побічної продукції АПК	1,6 млрд. м ³ метана (CH ₄)	50	0,97	
Біогаз з полігонів ТПВ	0,6 млрд. м ³ CH ₄	34	0,26	
Біогаз зі стічних вод (промислових та комунальних)	1,0 млрд. м ³ CH ₄	23	0,27	
Енергетичні культури:				
- верба, тополя, міскантус	11,5	90	6,28	} 10 Мт у.п. (36%)
- кукурудза (біогаз)	3,3 млрд. м ³ CH ₄	90	3,68	
Торф	-	-	0,40	
Всього	-	-	27,59	

27 млн. т у.п = ~15% від споживання первинних енергоресурсів в Україні в 2013 р.

Використання біомаси та біопалив для виробництва енергії в Україні, 2013 р. (оцінка БАУ)

Вид біомаси / біопалива	Річний обсяг споживання*		Частка в річному обсязі споживання	Частка використання економічного потенціалу
	натуральні одиниці	тис. т у.п.		
Солома зернових культур та ріпаку	94 тис. т	48	1,8%	0,9%
Дрова (населення)	5,0 млн. м ³	1200	45,1%	>90%
Деревна біомаса (крім споживання населенням)	3,2 млн. т	1089	40,9%	
Лушпиння соняшнику	380 тис. т	208	7,8%	41%
Біоетанол	65 тис. т	60	2,3%	6,1%
Біодизель	18 тис. т	23	0,9%	4,8%
Біогаз з відходів с/г	22,3 млн. м ³	14	0,5%	4,4%
Біогаз з полігонів ТБО	31,2 млн. м ³	21	0,8%	8,1%
Всього		2662**	100%	

* Експорт гранул/брикетів з біомаси не враховується.

** Узгоджується з даними Державної служби статистики України: 2,68 млн. т у.п. в 2013 р.

2,662 млн. т у.п. = **2,04** млрд. м³ газу/рік

2,662 млн. т у.п. становить **~10%** економічного потенціалу БМ в Україні

Використання твердої біомаси як палива в Україні

Сільське населення
використовує дрова
~ **5** млн. щ.м³/рік

Традиційна під

~ 70 котлів, 3 ТЕЦ на
лушпинні соняшника

Споживають
~ **400** тис. т/рік

*Котел компанії
“Енергомашпроект”*

Понад 4000 котлів
для спалювання
деревини, 1 ТЕЦ

Понад 1000 котлів
переведені з вугілля
на деревину

Споживають
~ **3200** тис. т/рік

*Котел компанії
“ТД “Крігер”*

Понад 100 котлів
використовують
солону як паливо

Споживають
> **90** тис. т/рік

*Котел компанії
“ПТЕМ”*

Впровадження додаткового біоенергетичного обладнання для виробництва енергії в Україні до 2020 р. (у порівнянні з 2013 р.)

Сфера / Тип обладнання	Кількість, од.	Встановлена потужність, МВт _т (+ МВт _е)	Заміщення ПГ, млрд. м ³ /рік	Виробництво теплоти, тис. Гкал/рік	Зниження викидів CO ₂ , млн. т/рік	Інвестиції млн. грн.	Нові р.м., одиниць
Населення:							
Побутові котли на дровах та деревних гранулах 10-50 кВт _т	30000	900	0,36	3093	0,71	720	180
<u>Перехід населення з індивіду-альних до систем помірно ЦТ:</u> Котли на соломі/стеблах 1-10 МВт _т	1300	2600	1,05	8936	2,06	2600	6500
<u>Всього, населення</u>	<u>31300</u>	<u>3500</u>	<u>1,41</u>	<u>12029</u>	<u>2,78</u>	<u>3320</u>	<u>6680</u>
ЖКГ та бюджетна сфера:							
Котли на деревині 0,5-10 МВт _т	560	280	0,11	962	0,22	280	700
Котли на соломі/стеблах 1-10 МВт _т	1500	3750	1,52	12888	2,97	13125	9375
ТЕЦ на деревині	9	270 (+54)	0,11	1856	0,21	1620	203
ТЕЦ на соломі/стеблах	50	1770 (+300)	0,72	12166	1,40	9000	1125
ТЕЦ на біомасі енергокультур	50	1770 (+300)	0,72	12166	1,40	9000	1125
<u>Всього, ЖКГ та бюджетна сфера</u>	<u>2169</u>	<u>7840 (+654)</u>	<u>3,18</u>	<u>40038</u>	<u>6,22</u>	<u>33025</u>	<u>12528</u>
Промислові та комерційні споживачі:							
Котли на соломі/стеблах 0,1-1 МВт _т	1190	595	0,45	4090	0,89	595	1488
Котли на лушпинні соняшника	5	40	0,03	275	0,06	40	100
ТЕЦ на деревині	10	300 (+60)	0,11	2062	0,22	1800	225
ТЕЦ на лушпинні соняшника	7	210 (+42)	0,08	1443	0,16	1260	158
<u>Всього, промислові / комерційні споживачі</u>	<u>1212</u>	<u>1145 (+102)</u>	<u>0,68</u>	<u>7870</u>	<u>1,33</u>	<u>3695</u>	<u>1970</u>
ВСЬОГО	34681	12485 (+756)	5,27	59937	10,33	40040	21178

Споживання БМ біоенергетичним обладнанням у 2013 та 2020 роках

Вид біомаси		<u>Додаткове</u> (порівняно з 2013) біоенергетичне обладнання для впровадження до 2020			<u>Все</u> біоенергетичне обладнання		
		Споживання БМ		Заміщення ПГ	Споживання БМ		Використання потенціалу 2013
		млн. т	Мт у.п.	млрд. м ³	млн. т	Мт у.п.	%
Деревина (W45%):	2013				6,71	2,29	>90
	<u>2020</u>	<u>2,83</u>	<u>0,81</u>	<u>0,71</u>	<u>9,54</u>	<u>3,10</u>	<u>175</u>
Солома/стебла (W20%):	2013*				0,09	0,05	1
	<u>2020</u>	<u>8,31</u>	<u>3,96</u>	<u>3,46</u>	<u>8,40</u>	<u>4,01</u>	<u>35</u>
Лушпиння соняшника (W15%):	2013				0,38	0,21	41
	<u>2020</u>	<u>0,9</u>	<u>0,45</u>	<u>0,38</u>	<u>1,28</u>	<u>0,66</u>	<u>~100</u>
Енергокультури (W45%):	2013				0	0	0
	<u>2020</u>	<u>2,53</u>	<u>0,82</u>	<u>0,72</u>	<u>2,53</u>	<u>0,82</u>	<u>8</u>
ВСЬОГО:	2013				7,18	2,54	
	<u>2020</u>	<u>14,57</u>	<u>6,04</u>	<u>5,27</u>	<u>21,74</u>	<u>8,59</u>	

* Тільки солома

Постанови КМУ, спрямовані на скорочення споживання природного газу

- ❖ Розпорядження КМ № 1014-р від 16.10.2014 "Про затвердження плану коротко- та середньострокових заходів щодо скорочення обсягу споживання природного газу на період до 2017 року"
- ❖ Постанова КМ № 491 від 1.10.2014 «Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у держбюджеті для здійснення заходів щодо ефективного використання енергетичних ресурсів та енергозбереження»
- ❖ Постанова КМ № 902-р від 1.10.2104 «Про Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року»
- ❖ Постанова КМ № 453 від 10.09.2014 «Про стимулювання заміщення природного газу під час виробництва теплової енергії для установ та організацій, що фінансуються з державного і місцевих бюджетів»
- ❖ Розпорядження КМ № 791-р від 3.09.2014 «Про затвердження плану заходів з імплементації Директиви Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС».
- ❖ Постанова КМ № 293 від 9.07.2014 «Про стимулювання заміщення природного газу у сфері теплопостачання»

План заходів щодо скорочення споживання природного газу до 2017 р.

(згідно Розпорядження КМУ № 1014-р від 16.10.2014)

- **Статус першочергових** інвестиційним проектам з переведення споживачів з природного газу на інші види палива та енергії.
- Вдосконалення методики розрахунку тарифу на виробництво теплової енергії з інших видів палива (крім природного газу):
  - - застосування механізму **прискореної амортизації** обладнання;
  - - встановлення граничного рівня регуляторної **норми доходів** для таких проектів **не нижче 25%**.
- Спрощення порядку **передачі у концесію, оренду та зняття заборони на приватизацію** об'єктів теплоенергетики комунальної форми власності.
- Імплементация терміну **«біомаса»** у національне законодавство відповідно до Директиви 2009/28/ЕС.
- Розробити технічні умови приймання в газотранспортну систему України **біометану**, механізм стимулювання його виробництва та споживання.

План заходів (продовження)

- Внесення **змін до Енергетичної стратегії України до 2030 р.** в частині скорочення споживання природного газу, збільшення обсягу використання відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива.
- **Спрощення процедури землевідведення** під об'єкти виробництва теплової та/або електричної енергії з використанням інших видів палива, ніж природний газ.
- **Скорочення строків видачі та кількості дозвільних документів** для проектів по заміщенню газу.
- Зміни до Законів України «Про тепlopостачання» та «Про природні монополії» стосовно переходу на альтернативні види палива та до **стимулюючого регулювання** відповідних суб'єктів господарювання.

Проблемні питання біоенергетики, що вимагають термінового врегулювання

- **Потрібний безперешкодний доступ до теплової мережі.** Місцеві ТКЕ зараз не зацікавлені в підключенні об'єктів альтернативної теплогенерації і чинять перешкоди у видачі ТУ на підключення.
- Необхідне **спрощення процедури ліцензування.** По нинішній схемі всі теплогенеруючі потужності на ВДЕ отримують ліцензію на виробництво теплової енергії і тариф в НКРЕКП. Для котелень на викопних паливах є градація: до 20 тис. Гкал/рік – органи місцевого самоврядування, понад 20 тис. Гкал/рік – НКРЕКП. Пропозиція: впровадити подібну градацію для ВДЕ.
- **Недоліки Постанові КМ № 293,** що заважають її практичній реалізації (готується нова редакція Постанови).
- **Більшість енергетичних культур досі не віднесена до сільськогосподарських культур** і їх вирощування на землях сільськогосподарського призначення неможливе. Довга процедура попадання в реєстр с/г культур (польові випробуванні протягом понад 3 років). Необхідне спрощення процедури для енергетичних культур.
- **Держлігоспи не мають достатньої техніки і мотивації для значного збільшення заготівлі деревного палива.** Разом з тим існує ціла низка обмежень для приватних компаній по заготівлі цього палива.
- Вдосконалення законодавства щодо **«зеленого» тарифу** на е/е з біомаси/біогазу (підготовлено кілька законопроектів).

Висновки

- ❖ Сектор біоенергетики сьогодні вже фактично заміщає **1,93** млрд. м³/рік природного газу. Експлуатується понад **3650** МВт теплової потужності на біомасі. З них: **2000** МВт у населення, **350** МВт в ЖКГ і бюджетній сфері, **1300** МВт – у промисловості.
- ❖ Прийнятий Урядом Національний план дій в ВДЕ до 2020 р ставить задачу перед сектором біоенергетики додатково замінити **5,27** млрд. м³/рік природного газу твердим біопаливом, довівши його до **7,2** млрд. м³/рік в 2020 р.
- ❖ Це потребуватиме значного нарощування використання теплогенеруючого обладнання на біомасі: з **3650** МВт в 2013 р до **16150** МВт в 2020 р. Фактично збільшення потужностей в **4,4** рази.
- ❖ Виконання поставлених цілей неможливе без швидкого нарощування енергетичного споживання аграрних відходів і палива з енергетичних плантацій. Потужність котлів, що працюватимуть на аграрних відходах і паливі з енергетичних плантацій збільшуватиметься з **350** МВт (**10%**) в 2013 р до **10000** МВт (**60%**) в 2020. Фактично збільшення споживання в **28** раз за найближчі 5 років.
- ❖ Урядом прийнято ряд Постанов КМ для стимулювання розвитку сектору біоенергетики. Необхідні подальші кроки в цьому ж напрямку, зокрема, зміни в Закон України “Про електроенергетику”, розвиток внутрішнього ринку біомаси як палива, стимулювання розширення виробництва котлів на біомасі.

Дякую за увагу!

Запрошуємо до членів БАУ

Желєзна Т.А.

член експертної ради Біоенергетичної асоціації України, к.т.н.

тел./факс: 044 453 28 56

zhelyezna@uabio.org

www.uabio.org

Ми робимо енергію зеленою!